

Työ- ja elinkeinoministeriö

kirjaamo.tem@gov.fi

Viite: TEM/17693/2023

Asia: Kaustisen kunnan lausunto työ- ja elinkeinoministeriön lausuntopyyntöön 27.11.2023

Työ- ja elinkeinoministeriö on pyytänyt 27.11.2023 päivätyllä kirjeellään TEM/17693/2023 Kaustisen kunnan lausuntoa luonnoksesta valtioneuvoston päätökseksi Keski-Pohjanmaan työllisyysalueen muodostamiseksi.

Kaustisen kunta lausuu asiasta seuraavaa.

Kaustisen kunnan näkemys Kokkolan työllisyysalueen valmistelusta vuoden 2023 aikana

Kaustisen kunta on valmistelun ajan tuonut esiin kaikissa keskusteluissa, että se hyväksyy Kokkolan työllisyysalueen perustamisen ja Kokkolan toimimisen alueen vastuukuntana. Kuitenkin käynnissä olleen Kokkolan seudun työllisyyskokeilun Kaustisen seutukunnan mukaisen toimintamallin saavutukset ja mallin jatkumisen edellytykset tulisi turvata. Perustelemme tätä tarkemmin alla. Toimintamallilla on saavutettu juuri niitä tavoitteita, joita työllisyyspalvelujen tehostamisella tavoitellaan. Kokeilu on onnistunut suhteessa tavoitteisiinsa, ja olisi yhteiskunnan voimavarojen väärinkäyttöä mitätöidä kokeilulla saavutetut tavoitteet.

Kaustisen kunta on esittänyt muutamaa lisäystä perussopimukseen, joita Kokkolan kaupunki ei ole kuitenkaan huomionnut esityksessään kuntien väliseksi vastuukuntasopimukseksi. Ne kuuluvat:

- A. Yhteistoimintasopimuksen kohtaan 2 Sopimuksen tarkoitus lisätään seuraavaa:

Työllisyysalueen kunta voi tuottaa TE-palvelukokonaisuuden viranomaistyötä ja palvelua, jonka työllisyysalue tulkitsee lakisääteiseksi viranomaispalveluksi, ja että viranomaistehtäviä ja -palvelua voidaan toteuttaa perustasolta alkaen.

- B. Yhteistoimintasopimuksen kohtaan 5 Henkilöstö lisätään seuraavaa:
Osa siirtyvästä henkilöstöstä voi siirtyä muun kunnan työntekijöiksi erikseen sopien.

Lisäksi Kaustisen kunta yhtyy Toholammin kunnan esitykseen, että Kokkolan kaupunginhallituksen otto-oikeutta kaikkia alueen kuntia edustavan työllisyyslautakunnan päätöksiin rajataan.

Kaustisen seutukunnan työllisyyspalveluiden toimintamalli kuntakokeilun aikana

Lestijärven kunnan organisaatioon kuuluva, kuntalain mukainen kuntien yhteinen toimielin eli Kaustisen seutukunta on tuottanut viranomaistehtävien kuntakokeilun piiriin kuuluville henkilöasiakkaille Kaustisen, Vetelin, Halsuan, Lestijärven ja Toholammin kunnissa Kokkolan seudun kuntakokeilun sille osoittamalla määrärahalta.

Kuntakokeilua vastaavalla mallilla Kaustisen seutukunnan alueella tarkoitetaan paikallisesti toiminutta mallia, jossa Kaustisen seutukunnan henkilöstö on tarjonnut ja toteuttanut henkilökohtaista palvelua viiden kunnan alueella. Henkilökohtaisempaan palveluun ja asiakaspalvelumallin mukaiseen lähipalveluun on päästy kuntien omien resurssointien kautta.

Toimintatapa on nähty taloudellisesti tehokkaaksi ja asiakkaiden lähipalveluita toteuttavaksi. Kuntakokeilun aikana Kaustisen seutukunnan alaisuudessa työskennellyt henkilökunta on ilmaissut halunsa työskennellä jatkossakin seutukunnan alueella.

Toimintamallin taloudellinen tehokkuus

Kuntakokeilun aikana Kaustisen seutukunnan alueella on toiminut kaksi TE-palveluista siirtynyttä viranhaltijaa (TE-asiantuntijaa, henkilöstökustannukset 120 t€) ja kolme seutukunnan rekrytoimaa viranhaltijaa (koordinaattori ja kaksi työhönvalmentajaa, TA 2024 henkilöstökustannukset 240 t€). Lisäksi on viranomaistehtävän ulkopuolella tuotettu työelämäohjaajan palvelua, jota on rahoitettu ESR-rahoituksella ja nykyisin kuntien talousarviorahoituksella. Henkilöstökustannusten lisäksi vuosittaisiin kustannuksiin on kuulunut 36 t€:n osuus Kokkolan kaupungille tilavuokraa Kokkolassa sijaitsevista kuntakokeilulle osoitetuista toimitiloista. Yhteensä vuosittaiset kustannukset ovat olleet siis 396 t€.

Valtionosuudet TE2024-palveluiden toteuttamiseen tulevat olemaan Keski-Pohjanmaalla yhteensä 6,6 M€, josta Kaustisen seutukunnan kuntien osuus on 910 t€. Näin ollen Kaustisen seutukunnan nykyisen toimintamallin mukaisten henkilöstökulujen jälkeen käytettävissä on edelleen noin 514 t€ työllisyysalueen yhteisiin kuluihin, kuten järjestelmät, yhteiset viranhaltijat ja erityisosaaajien käyttöön. Osa rahoituksesta kohdistuu myös työllisyysalueen yhteisiin hallinto-, viestintä- ja kehittämiskuluihin sekä ostopalveluihin, kuten koulutukseen. Seutukunta on nykytilanteessa palvellut noin 500 työtöntä työnhakijaa. Rahoitus riittää hyvin tässä työttömyys- ja työllisyystilanteessa annettujen tehtävien hoitoon.

Kuntakokeilun aikana matala organisaatio on mahdollistanut tehokkaan, taloudellisen ja asiakkaan tilanteen hyvin tuntevan palvelurakenteen. Kaustisen kunta näkee, että Kaustisen seutukunnan alueelle osoitetut viranomaiset vastaavat hyvin Kaustisen kunnan maksuosuuteen ja taloudellisella panostuksella saatu resurssi kohdistuu Kaustisen kunnan asukkaiden hyväksi.

Kaustisen seutukunta toimii kuntien yhteistoimintaorganisaationa, joka tuottaa jäsenkunnilleen yritys- ja aluekehityspalveluita sekä kuntien yhteisiä palveluita, kuten esimerkiksi digikehittämiseen ja tietosuojatehtäviin liittyviä palveluita. TE-palveluiden tuottaminen on luonnollinen jatkumo seutukunnan toiminnalle ja yhdessä muiden palveluiden kanssa muodostaa kokonaisvaltaisen, asiakaslähtöisen ja tehokkaan palvelukokonaisuuden.

Kuntakokeilun aikana syntyneet uudet toimintatavat

Tammikuussa 2024 Kaustisella on kuntakokeilun asiakkuuksia 153, joita hoitaa muutamia yksittäistapauksia lukuun ottamatta neljä eri virkailijaa. Kaustisella toimii myös työllisyyden kuntakokeilun toimipiste. Lisäksi asiakkuuksia hoidetaan luonnollisesti myös puhelimitse ja sähköisiä kanavia hyödyntäen. Kuntien oman resurssoinnin myötä asiakasmääriä virkailijaa kohden on saatu laskettua ja näin ollen henkilökohtaisen palvelun osuus on suurempi.

Työllisyyskoordinaattorin virkatehtävään kuuluu työmarkkinatuen kuntaosuuksien seuraaminen seutukunnan kuntien osalta. Lisäksi kuntakokeilussa on koottu Kaustisen seutukunnan työllisyyskoordinaatio-ryhmä, joka koostuu moniammatillisesta työryhmästä (seutukunnan yrityspalvelut, Te-toimiston yrityspalvelut, seutukunnan työllisyyspalvelut, TE-toimiston asiantuntijat, Kpedun uraohjaaja, Kelan edustaja, etsivät nuorisotyöntekijät, aikuissosiaalityö.) Verkoston tarkoitus on tiivistää alueen paikallista yhteistyötä TE24 uudistukseen liittyen sekä yhteisten asiakasrajapintojen avaaminen ja yhdessä ratkaisujen löytäminen.

Yhdessä kuntakokeilun ja Soiten kanssa on saatu toimimaan työkykyverkosto, jossa terveydenhuollon erikoisosaaminen on joka kunnan saatavilla henkilöasiakkaille, joiden työttömyys on pitkittynyt ja joiden arvioidaan hyötyvän terveydenhuollon asiantuntijoiden erityisestä konsultaatiosta (erikoislääkäri). Terveydenhuollon osaaminen on katsottu olevan tärkeää esimerkiksi asiakkaan mahdollisessa eläkeselvittelyssä tai kuntoutusmahdollisuuksien tuntemisessa. Työkykyverkoston kaltaista toimintaa olisi suotavaa jatkokehittää koko alueella.

Kaustisen kunta on kuntakokeilun aikana hyödyntänyt Kaustisen seutukunnan työllisyysasioiden asiantuntemusta pitkäaikaistyöttömien työllistymiseen kunnan sopiviin tehtäviin. Tällä on saavutettu inhimillisiä hyötyjä kunnan asukkaille ja kunnalle taloudellista tehokkuutta työllisyyden kasvun ja sen myötä työttömyydenhoidon menojen vähentymisen kautta. Kaustisella ei ole alle 20-vuotiaita työnhakijoita ja alle 25-vuotiaita vain 14 henkilöä. Vastaavasti Kokkolassa oli 64 alle 20-vuotiaasta ja 268 alle 25-vuotiaasta työtöntä työnhakijaa. (Pohjanmaan työllisyyskatsaus lokakuu 2023). Kaustisen seutukunnan asiantuntijat toimivat tiiviissä yhteistyössä Kaustisen kunnan, etsivän nuorisotyön ja sivistystoimen sekä hyvinvointialueen sosiaalityön kanssa etsien nuorille työllistymis- ja kouluttautumismahdollisuuksia.

Kokkolan kaupungin esille tuomat riskit Kaustisen seutukunnan toimintamalliin pohjautuvassa ratkaisussa

Kokkolan kaupunki on keskusteluissa tuonut esiin, ettei se näe mahdollisena sitä, että osa viranomaistyöstä siirrettäisiin Lestijärven kunnan organisaation osana olevan, kuntien yhteisen toimielimen eli Kaustisen seutukunnan tehtäväksi.

Kokkolan kaupunki on perustellut näkemystään erityisesti sillä, että isäntäkunta kantaa loppukädessä oikeudellisen vastuun kaikesta viranomaistyöstä ja se näkee ongelmallisena, ettei Kaustisen seutukunnan viranhaltijat olisi nykyisen mallin mukaisessa toimintatavassa sen suoran määräysvallan alaisia.

Toisekseen Kokkolan kaupunki on esittänyt huolenaan, että ratkaisussa osa resurssista sidottaisiin vain Kaustisen seutukunnan käyttöön, jolloin viranhaltijoiden työpanos ei olisi siirrettävissä alueen sisällä.

Kolmanneksi huoleksi Kokkolan kaupunki on nostanut sen, että alueen sisällä oleva osaratkaisu vaikeuttaisi asiakkaiden tiedottamista ja syntyisi riski siitä, että väärin ohjautuneita asiakkaita tulee neuvoa toisiin palvelukanaviin.

Neljänneksi Kokkolan kaupunki on nähnyt määrittelyvaikeuden Kaustisen kunnan esittämien lisäyksien suhteen siitä, mitä ovat lakisääteiset viranomaispalvelut, joita voitaisiin siirtää muiden kuntien tehtäväksi.

Kaustisen kunnan arvioimat riskit Kokkolan kaupungin esityksen mukaisessa ratkaisussa

Lähipalveluiden toteutuminen, asukkaiden yhdenvertaisuus ja saadut hyvät kokemukset

Kaustisen seutukunnan toimintamalli on turvannut lähipalveluiden toteuttamisen. Toimintamallin käytön mahdollistaminen myös jatkossa ja sen kirjaaminen perussopimukseen mahdollistaisi ja ennen kaikkea varmistaisi työllisyyspalveluiden turvatumman saatavuuden koko Kaustisen seutukunnan alueella. Kuntakoikeilun aikana työllisyyspalveluiden saatavuus saatiin palautettua jokaiseen alueen kuntaan.

Kaustisen kunta näkee uudistuksen riskinä sen, että palvelut keskittyvät Kokkolaan ja pilotoinnista saatuja hyviä kokemuksia ei hyödynnetä, vaan Kokkolan kaupunki jatkaa TE-palveluiden toteuttamista valtion mallin mukaisesti omassa organisaatiossaan.

Kaustisen kunta katsoo, että seudullisesti hyvin toimivan mallin heikentäminen yksistään keskuskaupungin omien tarpeiden vuoksi olisi vaarallinen ennakkotapaus ”tempoilevasta” politiikkaohjauksesta, joka rapauttaa alueellisten ja paikallisviranomaisten motivaatiota etsiä pitkäjänteisesti parhaita käytänteitä. Seudulla on lisäksi paras asiantuntemus ja tieto seudun tilanteesta sekä tarpeista.

Kokkolan kaupungin esiin tuoma huoli siitä, että se ei kykenisi kantamaan seutukuntamallissa oikeudellista vastuutaan on liioiteltu tai suorastaan täysin aiheeton. On vaikea kuvitella minkään tyyppistä oikeudellista epävarmuutta työnjohdollisesti tai muutoin työnvälitykseen ja neuvontaan liittyvissä tehtävissä, vaikka eräät tehtävät suoritettaisiinkin asianomaisen kunnan työntekijänä. Yksinkertaisin sopimuksin on mahdollista varmistaa, että toisen kunnan palveluksessa oleva työntekijä toteuttaa alueen yhteistä intressiä, vaikka olisikin palkkasuhteessa toiseen (nykyiseen) työnantajaansa. Koordinaation toimivuus työnvälityspalveluissa ei edellytä sen tyyppisiä käskyvaltasuhteita, jotka olisivat mahdollisia vain keskitetyssä organisaatiossa. Onhan julkisella sektorilla viranomaistehtävissä käytössä yhteisiä virkojakin. Yhteinen virka on oikeudellinen työkalu, jonka osalta olennaista on vain viranomaisten selkeä sopimus menettelytavoista ja vastuista. Viime vuosien hallinnollisten uudistusten kantava teema on ollut joustavuuden lisääminen. Seutukunnan paikallisten tarpeiden huomioon ottaminen ehdotetulla tavalla edustaisi joustavuutta ja kykyä ajatella asioista uudella tavalla. Asialla ei ole mitään tekemistä oikeusvarmuuden kanssa.

Kokkolan huoli asiakkaiden ohjautumisesta väärin palvelukanaviin tai tiedottamiseen liittyvistä haasteista on myös aiheeton. Päinvastoin seutukunnan työvoimapalveluja tarvitsevat asukkaat ovat tottuneet nykyjärjestelmään, ja pikemminkin muutokset siinä loisivat uusia haasteita. Eiköhän jatkuvat muutokset palveluorganisaatioissa ole pikemminkin se tekijä, joka vieraannuttaa asiakkaita julkisista palveluista ja vaikeuttaa niiden käyttöä.

Kokkola on myös esittänyt huolensa, että resursseja sitoutuisi liikaa seudullisesti. Tämä kuvastaa puolestaan ajattelua, että järjestelmä hakattaisiin nyt ikuisiksi ajoiksi kiveen. Eihän siitä myöskään voi olla kysymys. Kyllähän järjestelmää ja resursseja

arvioidaan jatkossa ja alueen kaikki kunnat osallistuvat rakentavassa hengessä resurssien uudelleenkehittämistarpeisiin, kun tilanteet muuttuvat. Tämä voi tapahtua esim. vuosittain sovittaessa koko alueen osalta, mitä palvelukokonaisuuden viranomaistöitä ja palveluita alueen kunnat seudulla tuottavat. Näin taklataisiin myös ne ”vaikeudet” seudun kuntien tehtävien määrittelyssä, mitä Kokkolan lausunnossa on pelätty.

Mitä tulee läheisyysperiaatteen huomioon ottamiseen, Kaustisen kunta haluaa omassa lausunnossaan muistuttaa, että Kokkolan kaupunki sijaitsee Keski-Pohjanmaan maakunnan luoteisosassa ja sinne on varsin merkittävät matkat alueen reunoilta, jopa noin 100 - 120 kilometriä. Järjestämistä vastuulain yksityiskohtaisissa perusteluissa (HE 207/2022 vp.) todetaan seuraavasti:

”Työnhakijan palveluprosessi, josta säädettäisiin 4 luvussa, edellyttäisi osin lakisääteisesti henkilökohtaista työvoimaviranomaisessa paikan päällä tapahtuvaa asiointia. Muutoin asiointitapa määräytyisi asiakkaan palvelutarpeen perusteella. Koska työnhakijan palveluprosessi edellyttää myös henkilökohtaista asiointia, työvoimaviranomaisen tulisi ottaa asiointipisteitä järjestäessään huomioon, että asiointimatkat palvelupisteisiin eivät muodostu kohtuuttoman pitkiksi.”

Edelleen perusteluteksteissä (s. 190) todetaan palveluiden yhdenvertaisuuden saatavuuden näkökulmasta:

”Ehdotettu työvoimapalvelujen järjestämistä vastuu siirtäminen kuntien vastuulle voi parantaa palveluiden saatavuutta ja lisätä paikallista palvelua. Lähipalveluiden ja palveluverkoston laajenemisella voi olla myönteisiä vaikutuksia alueelliseen yhdenvertaisuuteen. Palveluverkoston laajeneminen voi parantaa palvelujen saatavuutta erityisesti niiden työnhakijoiden osalta, joilla ei ole mahdollisuutta hyödyntää laajasti digitaalisia palveluita tai hyötyvät digitaalisten palveluiden lisäksi erityisesti lähipalvelusta.”

Kaustisen kunta katsoo, että laissa asetettujen tavoitteiden toteutuminen turvataan aidoimmin, jos seutukunnalliset palvelut paikallisesti turvattaisiin.

Esimerkiksi Ylivieska on Toholammilta käsin katsottuna lyhyemmän matkan päässä ja yksi luonnollinen asiointisuunta alueen asukkaille. Jos palvelut keskittyvät vain Kokkolaan, aiheutuu tästä asiointimatkasta työttömälle työnhakijalle kohtuuttomia kustannuksia. Julkisen liikenteen liput Toholampi-Kokkola-Toholampi maksavat voimassa olevan taksan mukaisesti 33,60 €, kun työttömän päiväraha on 37,21 €.

Julkisen liikenteen liput Kaustinen-Kokkola-Kaustinen maksavat puolestaan 18,60 €. Kaustiselta Kokkolaan on lyhempi matka kuin Toholammilta, mutta julkiset yhteydet eivät täältäkään etenkään kouluvuoden ulkopuolella ole kattavat. Kansalaisten yhdenvertaisuuden kannalta tämä on ongelmallista, sillä asuinpaikasta riippuen osalle alueen asukkaista voi muodostua hyvin merkittäviä kustannuksia tuloihin nähden ja matkustamista Kokkolaan verrattuna siihen, että palvelut tuotettaisiin jokaisessa Kaustisen seutukunnan kunnassa lähipalveluna, jolloin samalla matkalla voidaan tehdä myös muuta arkiasiointia.

Kunnan maksuosuuksien kohdentuminen kuntalaisten työttömyyden hoidon kustannuksiin

Vuoden 2025 alusta muuttuu kuntien työttömyysetuuksista maksamien kuntaosuuksien määräytymisperusteet. Nykytilassa kunnat maksavat vuosittain korvauksia pitkään työttöminä olleista niin, että yli 300 päivää työttömänä olleesta kunta maksaa Kelalle 50 prosenttia työmarkkinatuen määrästä. Jos työttömyyspäivät nousevat yli tuhanteen, kunta maksaa 70 prosenttia tuesta.

Vuoden 2025 alusta lähtien kunnat osallistuvat työttömyysturvan rahoittamiseen 100 maksetun työttömyyspäivän jälkeen riippumatta siitä, saako henkilö ansiosidonnaista työttömyyskorvausta, peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea. Rahoitusvastuu alkaisi 10 prosentin suuruisena, sen jälkeen, kun työnhakijalle on maksettu työttömyysetuutta 100 päivältä, ja kasvaisi portaittain työttömyyden pitkittyessä. Enimmillään kunnan osuus olisi 50 prosenttia sen jälkeen, kun työnhakijalle on maksettu etuutta 700 päivältä. Kunnan rahoitusvastuu ei myöskään katkeaisi työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavan työttömyysetuuden osalta. (HE 207/2022.)

Rahoitusvastuun laajentuessa kunnalta odotetaan panostuksia työllisyysenhoidon. Inhimillisesti katsottuna panostukset työllisyysenhoidon ennaltaehkäisee syrjäytymistä ja tukee kunnan elinvoimaa. Se kunta, joka onnistuu lyhentämään työttömyysjaksojen kestoja, hyötyy taloudellisesti uuden kannustavan rahoitusmallin myötä.

Kuntakokeiluiden aloittaessa koronapandemia ja yrittäjille maksetut työmarkkinatuet nostivat hetkellisesti työmarkkinatuen kuntaosuuksia. Työmarkkinatuen kuntaosuuksia tarkastellessa tulee muistaa, että vaikkei kuntaosuudet ole merkittävästi pienentyneet kuntakokeiluiden aikana se, että työmarkkinatuen kuntaosuudet eivät ole kasvaneet viittaa siihen, että kuntakokeilun ja pohjoismaisen asiakaspalvelumallin mukainen tiivis asiakkaiden tapaaminen ovat vähentäneet virtaa yli 300 pv kestävään työttömyyteen ja näin ollen työmarkkinatuen kuntaosuuksia. Yksistään työmarkkinatuen kuntaosuuksien seuraaminen ei ole yksiselitteinen mittari ja tulisikin olla muita mittareita, joilla kuntakokeilua paikallisesti mitataan.

Kunnan osarahoittaman työmarkkinatuen saajat (hlöä)

Henkilöä	2019	2020	2021	2022	2023
maaliskuu		29	48	53	30
kesäkuu	24	36	54	37	27
syyskuu	29	38	66	43	34
joulukuu	24	37	54	31	

Kokkolassa työttömiä on 1 772 ja Kaustisella 140 (Pohjanmaan työllisyyskatsaus lokakuu 2023). Painelaskelmakehikko työllisyysmenojen hoidosta aiheutuvista kustannuksista (VM 3/2023) osoittaa, että Kokkolan kaupungin osalta 500 t€ alijäämää ja Kaustisen seutukunnan kuntien osalta noin 68 t€ ylijäämää. Kaustisen osalta rahoitustilanne säilyy lähes ennallaan.

Rahoitus €	Kokkola	Kaustinen	Koko alue	Kaustisen seutukunta
Kustannusten nykytila	4 492 384	346 439	6 055 018	842 944
Siirtymäajan 1 vuoden rahoitus	422 3329	339 433	5 766 982	876 090
Siirtymäajan 2 vuoden rahoitus	4088 801	335 931	5 622 964	893 165

Rahoitus siirtymäajan jälkeen	3 954 273	332 428	5 478 946	910 237
-------------------------------	-----------	---------	-----------	---------

Painelaskelman osoittama Kokkolan kaupungin alijäämä sekä kaupungin työllisyystilanne huomioiden Kaustisen kunta näkee, että vaarana on seutukunnan alueen rahoituksen kohdentuminen Kokkolan kaupungin työllisyyden hoidon alijäämän kattamiseen, palveluverkon karsimiseen ja Kaustisen seudun työllisyyden hoidon toimintatavan suurimman edun eli kasvaneen henkilökohtaisen palvelun laskuna. Koska kunta vastaa pitkään työttömänä olleiden asukkaiden työttömyysetuuksien rahoittamisesta aiempaa useammin, on Kaustisen kunnan näkemyksen mukaan tärkeää, että kunta voi omilla toimillaan vaikuttaa maksuosuuksien kehittymiseen. Kaustisen seutukunnan toimintatavan edellytysten turvaaminen on Kaustisen kunnan näkökulmasta toimivin ja tarkoituksenmukaisin tapa vaikuttaa työllistymiseen.

Kuntien asukkaiden yhdenvertaiset oikeudet

Kokkolan työllisyysalueen perussopimuksen mukaisesti työllisyysalueelle perustettaisiin lautakunta, jossa olisi edustus kaikista alueen kunnista. Kokkolan kaupunki on esittänyt, että tämä turvaa alueen asukkaiden edustuksellisuuden, sillä lautakunnan paikoista yli puolet (7 muut kunnat ja 5 Kokkolan kaupunki) osoitettaisiin maakunnan muiden kuntien täytettäväksi.

Perussopimuksessa ei ole esitetty rajoitettavaksi Kokkolan kaupungin otto-oikeutta lautakunnan päätöksiin. Täten Kokkolan kaupungin kaupunginhallituksella olisi lopullinen määräysvalta, millä on merkitystä etenkin niissä asioissa, joissa alueen muiden kuntien näkemys eroaa Kokkolan kaupungin näkemyksestä. Kunnanhallituksen otto-oikeus, vaikka sinänsä täysin lain mukainen, tulisi tämän tyyppisessä alueellisen lautakunnan toiminnassa vähintäänkin rajata vain laillisuuskysymyksiin (KH katsoo lautakunnan ylittäneen toimivaltansa tai menetelleen muutoin lainvastaisesti). Ilman tällaista rajausta lautakunnan rooli jää tosiasiallisesti luonteelta neuvoo-antavaksi suhteessa Kokkolan kaupungin viime kätiseen päätösvaltaan. Alueen asukkaiden muutoksenhakuoikeuteen ehdotetulla muutoksella yhteistoimintasopimukseen ei olisi vaikutusta.

Kaustisen kunta kiinnittää vielä huomiota järjestämislain yksityiskohtaisissa perusteluteksteissä olevaan mainintaan kuntavaikutuksista (HE 207/2022 vp., s.174): ***”Kuntien lakisääteisen yhteistoiminnan haasteena on se, että kuntalaisten valitsemat päättäjät pystyvät vain välillisesti vaikuttamaan yhteistoiminnassa hoidettuihin tehtäviin. Tämän vuoksi työvoimapalvelujen järjestämistä koskevilla yhteistoimintasopimuksilla tulee olemaan huomattava vaikutus siihen, minkälaiseksi yhteistoiminta uuden tehtävän hoitamisessa tulee muodostumaan. Suurimmat kuntien väliseen yhteistoimintaan liittyvistä haasteista voidaan välttää yhteistoimintasopimusten huolellisella valmistelulla, jossa paikalliset olosuhteet ja käytänteet otetaan huomioon.”***

Muutoinkin alueilla on ymmärretty, että uuden lainsäädännön yksi keskeinen tavoite on nimenomaan parhaiden alueellisten/seudullisten käytäntöjen käyttöönotto eikä siis vain vanhojen (valtion) käytäntöjen kopiointi tulevaisuuteen.

Kotoutumislain uudistuksen toimeenpanon viivästyminen

Kotoutumispalveluiden uudistuessa kunnille annetaan tehtäväksi työllisyyspalveluiden ulkopuolella olevien kotoutujien kotoutumissuunnitelmien laadinta. Kaustisen seutukunnan alueella on ollut tarkoituksena edistää työllisyyden hoidon ja kotoutumispalveluiden yhteensovittamista alueen kuntien yhteistoiminnassa.

Mikäli työllisyyspalvelut siirtyvät täysin esitetyllä tavalla Kokkolan työllisyysalueen hoidettavaksi, ei voida saavuttaa suunniteltuja synergia- ja tehokkuusetuja Kaustisen seutukunnan kotoutumis- ja työllisyyspalveluiden välillä.

Kaustisen kunnan näkemys Kokkolan kaupungin esittämiin riskeihin

On totta, että isäntäkunnalla on viimesijainen vastuu järjestämisvastuullaan olevasta viranomaistyöstä, sen oikeellisuudesta ja lainmukaisuudesta. Kaustisen kunnan mielipide asiaan on, että tätä vastuuta ja työnjohto-oikeutta voidaan määritellä tarkemmin kuntien välisellä sopimuksella ts. asia on neuvoteltavissa ja sovittavissa riittävällä tarkkuudella.

Joka tapauksessa rajapintatyö vaatii tarkempia sopimuksia ja toimintatapoja esimerkiksi hyvinvointialueen kanssa, ja luultavasti koulutus- ja kuntoutuspalveluita tullaan hankkimaan useampien työllisyysalueiden yhteisenä työnä kilpailutuksen kautta.

Kaustisen kunta yhtyy Toholammin kunnan antamaan kompromissiesityksen, jossa työllisyysalueelle perustettaisiin kuntalain mukaisia Kokkolan kaupungin ja Kaustisen seutukunnan (Lestijärven kunnan) yhteisiä virkoja. Yhteisten virkojen osalta työllisyyden hoidon viranomaistehtävät tapahtuisivat siis Kokkolan kaupungin viranhaltijoita koskevien ohjeiden ja määräysten mukaisesti Kokkolan kaupungin ylläpitämän työllisyysalueen lukuun. Tämä poistaisi Kokkolan kaupungin esittämiä huolia siitä, että Kaustisen seutukunnan viranhaltijat olisi sidottu vain tiettyjen asiakkaiden parissa tehtävään työhön ja alueen asiakkaat saisivat palvelun aina oikealta viranomaiselta. Yhteisten virkojen osalta voitaisiin sopia tarkkarajaisesti niistä tehtävistä, joita nämä viranhaltijat toteuttavat. Toholammin kunnan esitykset ovat luonteeltaan mahdollistavia, eivät rajoittavia.

Kokkolassa 30.11.2023 käydyssä neuvotteluissa valmistelutyöryhmä hyväksyi Halsuan kunnan esityksen, että ryhdytään työllisyysalueen valmisteluun perälautamenettelyä nopeammalla aikataululla siten, että nekin kunnat, jotka eivät ole vielä hyväksyneet perussopimusta sellaisenaan, hyväksyisivät perussopimuksen ja sen lisäksi aloitettaisiin erikseen laadittavan aiesopimuksen tai vastaavan palveluiden tuottamisen tahtotilaa ilmentävän sopimuksen valmistelun, jonka kunnat voisivat viedä päätöksentekoon. Näin ei kuitenkaan ole tapahtunut.

Kokkolassa 7.12.2023 käydyissä neuvotteluissa, joissa oli mukana Lestijärven, Kaustisen, Toholammin ja Kokkolan edustajat sekä uudistuksen valmistelijat, esitettiin toivomus siitä, että kutsutaan koolle kaikki 8 kuntaa ja sovitaan yhteisistä viroista ja takaisindelegoinnin mahdollisuudesta Kaustisen seutukunnan alueella. Tämä on lautakuntaa sitova kuntien periaatteellinen sopimus, joka poistaa TEM:n perälautamallin mukaisen päätöksentekomenettelyn Keski-Pohjanmaan alueella. Kokkolan kaupunki ei nähnyt neuvotteluja tarpeelliseksi.

Kaustisen kunnan mielipide koskien luonnosta valtioneuvoston päätökseksi Keski-Pohjanmaan työllisyysalueen muodostamiseksi

Kaustisen kunta esittää mielipiteenään luonnoksesta seuraavaa:

Kaustisen kunta edellyttää, että valtioneuvosto huomioi päätöksessään Kaustisen kunnan vaatimuksen työllisyysalueen ja kuntien yhteisistä viroista sekä Toholammin kunnan esityksen toimivallan takaisindelegoinnista. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi siten, että valtioneuvoston päätöksessä päätetään muuttaa osittain hyväksytyä perussopimusta seuraavilla lisäyksillä:

1. *Yhteistoimintasopimuksen kohtaan 2 Sopimuksen tarkoitus lisätään seuraavaa*

Työllisyysalueen kunta voi tuottaa TE-palvelukokonaisuuden viranomaistyötä ja palvelua, jonka työllisyysalue tulkitsee lakisääteiseksi viranomaispalveluksi ja että viranomaistehtäviä ja -palvelua voidaan toteuttaa perustasolta alkaen.

2. *Yhteistoimintasopimuksen kohtaan 5 Henkilöstö lisätään seuraavaa*

Osa siirtyvästä henkilöstöstä voi siirtyä muun kunnan työntekijöiksi erikseen sopien.

Lisäksi Kaustisen kunta yhtyy Toholammin kunnan esitykseen, että valtioneuvosto rajoittaa Kokkolan kaupunginhallituksen otto-oikeutta työllisyysalueelle perustettavan yhteistoiminta-elimien päätöksistä. Kuntien näkemyksen mukaan otto-oikeuden rajoittaminen tukee perustuslain mukaista asukkaiden vaikutusmahdollisuutta työllisyysalueen päätöksentekoon kuntien yhteisessä toimielimessä.

Kaustisella 15.1.2024

KAUSTISEN KUNNANHALLITUS

Kunnanjohtaja Minna Nikander

LIITTEET

Kaustisen kunnan päätökset

Kaustisen seutukunnan johtoryhmän pöytäkirja 30.8.2023 § 66 (Lausunto työllisyyspalveluiden uudistuksen perussopimuksen ja järjestämissuunnitelman luonnoksista)